

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ นวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ได้มีการกำหนดการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ข้อดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 โดยการนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ ประกอบในการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้

- แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม (Reproduction for Culture Transmission)
- แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality)

แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม (Reproduction for Culture Transmission)

วัฒนธรรม (Culture) เป็นระบบสัญลักษณ์ในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา และสอนหรือถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ หรือนำไปปฏิบัติ เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม มนุษย์ก็รู้ว่าอะไร คือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม รู้ว่าอะไรควรทำ และไม่ควรถ่า ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม และ พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันอย่างมาก ดังข้อความที่ดร.กาญจนา แก้วเทพกล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่ตัวสื่อกลาง (Mediator) ในการพัฒนาการดำรงอยู่ (Social Being) ของคนคนหนึ่งให้กลายเป็นมนุษย์ที่มีจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) ดังนั้นลักษณะของสังคมจึงขึ้นอยู่กับบริบทของสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้นๆ” (กาญจนา แก้วเทพ, 2539)

ในเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรม (Culture Transmission) เรย์มอน วิลเลียมส์ (Raymond Williams) นักคิดสำนักวัฒนธรรมนิยมชาวอังกฤษได้กล่าวไว้ว่า “สังคมกลุ่มหนึ่งๆประกอบด้วยปฏิบัติการสังคม(Social Practices) จำนวนมากมายที่ก่อตัวเป็นองค์รวมที่เป็นรูปธรรมของสังคม (Concrete Social Whole Totality) และวัฒนธรรมก็คือการสถาปนาของการปฏิบัติทางสังคม (Constitution of Social Practices) ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติที่มีจุดเหตุจุดใจ เนื่องจากสังคมมีเป้าหมายที่จะบรรลุตามที่ได้รับ การปลูกฝังมาจากสังคม และวิธีการที่จะใช้ให้บรรลุเป้าหมายก็ต้องเป็นไปตามกรอบที่สังคมกำหนดไว้” นอกจากนี้ยังมีจุดยืนแบบนักวัฒนธรรมนิยมสายวัตถุนิยม (Materialism) ที่เห็นว่า “กระบวนการผลิตวัฒนธรรม (Cultural Production) หรือกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม (Reproduction for Culture Transmission) ไม่ว่าจะเป็ วัฒนธรรมแบบรูปธรรม (สิ่งที่จับต้องได้ เช่น สิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ) หรือนามธรรม (สิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความคิด ทศนคติ ค่านิยม) ส่วนแล้วแต่ต้องการองค์ประกอบเช่นเดียวกับการผลิตทั่วไป คือจำเป็นต้องมีวัตถุดิบ เครื่องมือการผลิต ระบบการแบ่งงานกันทำ วิธีการ และขั้นตอนการผลิต สถานที่ เวลา สภาพแวดล้อม เป้าหมาย ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น เป็นต้น” (อมรา พงศาพิชญ์, 2538)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีการผลิตวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุธรรม เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ต่างๆ คนตรี ฯลฯ สามารถเห็นการรวมตัวของปัจจัย และองค์ประกอบในการผลิตอย่างชัดเจน แต่การผลิตวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เช่นค่านิยม ทศนคติ ฯลฯ ไม่สามารถมองเห็นปัจจัย และองค์ประกอบได้โดยง่าย เนื่องจากจะต้องมีการกลั่นกรอง คัดเลือกนำมาใช้ให้เกิดวิคิดใหม่ๆ โดยการนำความรู้ดั้งเดิม ทศนคติแบบเก่ามาผสมผสานให้สอดคล้องกลมกลืนกันอย่างถูกต้อง ดังนั้นกระบวนการผลิตซ้ำ (Reproduction Process) เพื่อสืบทอดวัฒนธรรม จึงเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมหนึ่งๆ นอกจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมไทยที่อยู่ในกระบวนการผลิตซ้ำ (Reproduction Process) ซึ่งตกผลึกมาจากประสบการณ์ที่แวดล้อมอยู่รอบตัวบุคคล เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาแล้ว ยังสามารถพบได้ว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมในปัจจุบันได้ถูกถ่ายทอดออกมาในลักษณะที่มีสื่อเป็นตัวกลาง (Mass-Mediated Culture) เช่น การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทยในยุครัตนโกสินทร์ ช่วงสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 ผ่านสื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์ เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสื่อดังกล่าว เรมอนด์ วิลเลียม ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “ในขณะที่ทุกวันปฏิบัติการสังคม (Social Practices) จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมผ่านสื่อต่างๆอยู่ตลอดเวลา แต่ในระยะยาวแล้วจะมีเพียงบางวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะคงมีชีวิตยืนยาว เพราะได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง”

นอกจากนี้ เรมอนด์ วิลเลียมยังเห็นว่า “แนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมนั้นจะต้องพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรม คือต้องศึกษากระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม(Cultural Productions) และ การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม (Reproduction for Culture Transmission) ว่า วัฒนธรรมนั้นผลิตขึ้นมาได้อย่างไร ใครผลิต ดำเนินการอย่างไร” ซึ่งอาจเขียนเป็นผังได้ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2539)

สำหรับวิธีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาจมีได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. การสรรหาคัดเลือก หรือสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในการแสดงนั้นๆจะรักษารูปแบบ เนื้อหา ความหมายดั้งเดิมเอาไว้ทั้งหมด ตัวอย่างเช่นในละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน มีการจำลองฉากต่างๆเช่น ฉากเขาไกรลาสในพระราชพิธีโสกันต์ ฉากสะท้อนรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ฉากในพระบรมมหาราชวัง ฉากบ้านของช้อย และพลอย และคุณเปรม ฉากหน้า ประตูศรีสุทวารค์ ฯลฯ จะทำให้เหมือนเดิมทั้งหมด

2. การรักษารูปแบบเดิมเอาไว้ แต่เปลี่ยนองค์ประกอบบางอย่างไป ตัวอย่างเช่น ในละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน มีการรักษารูปแบบการแต่งกายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในระดับเจ้านายชั้นสูงโดยละครโทรทัศน์ได้ทำการผลิตตามรูปแบบการแต่งกายที่ถูกต้องตามยุคสมัย แต่มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบางอย่าง เช่นลักษณะเนื้อผ้า ลวดลายผ้าที่ไม่สามารถหาแบบของดั้งเดิมได้ในปัจจุบันจึงต้องใช้แทนที่ด้วยผ้าที่มีลักษณะเนื้อผ้าและลวดลายใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

3. การรักษารูปแบบเดิมเอาไว้แต่เปลี่ยนเนื้อหา และความหมายไปแล้ว ตัวอย่างเช่น ในละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน มีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมในลักษณะที่มีการดัดแปลงโดยการนำนวนิยายมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ที่ต้องมีการเปลี่ยนเนื้อหา และความหมายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เหมาะกับยุคสมัย การเอาใจตลาด หรือกลุ่มเป้าหมายด้วยเหตุผลทางธุรกิจ รวมถึงเหตุผลทางด้านการลงทุนในการผลิตด้วยเช่นกัน เช่น ในละครโทรทัศน์ตอนที่ 1 มีการถ่ายทอดบรรยากาศ และชีวิตผู้คนในคลองบางหลวงที่เปลี่ยนเนื้อหา และความหมายไป เนื่องจากภาพคลองบางหลวงที่ปรากฏมีขนาดกว้างผิดจากความจริงที่มีความคับแคบอันเกิดจากการปลูกเรือนริมน้ำ เรือนแพในคลองบางหลวงอย่างหนาแน่น และไม่มีภาพตลาด ผู้คนพายเรือสัญจรไปมา เรือนแพ เรือนริมน้ำให้เห็นตรงตามเนื้อหา และความหมายเดิมในนวนิยาย

แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality)

ผู้ที่เป็นตัวตั้งตัวตีเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่อง การเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) เป็นชาวบัลแกเรียที่มาตั้งรกรากอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส ชื่อว่า จูเลีย กริสเตอวา (Julia Kristeva) ซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อการก่อตัวของมโนทัศน์เกี่ยวกับการเชื่อมโยงเนื้อหาขึ้นมาอย่างเป็นล่ำเป็นสันในแวดวงวิชาการ ของประเทศฝรั่งเศส (เจดนา นาควัชระ, 2532)

ในเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) สิ่งปรากฏในเนื้อหาใหม่ (Secondary Text) มักมีร่องรอยจากเนื้อหาดั้งเดิม (Primary Text) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเนื้อหาจากสื่อหนึ่งไปสู่สื่อหนึ่งต้องมีการดัดแปลงให้เข้ากับธรรมชาติของสื่อ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อการถ่ายทอดดังที่ มิกาอิล บาคทิน นักสัญญาวิทยาชาวรัสเซียได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเนื้อหาไว้ว่า “เมื่อใดก็ตามที่คนเราพูด สิ่งที่เราพูดจะมีความผูกพันกับสิ่งที่ถูกพูดในอดีตมาก่อน และคำพูดนั้นก็จะมีโอกาสที่จะถูกนำมาพูดอีกในอนาคต และถ้ามีการนำความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และเคลื่อนย้ายจากคำพูดมาสู่เนื้อหา ก็จะบรรลุดังความเข้าใจในเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหาอย่างแท้จริง ซึ่งถือได้ว่าการเชื่อมโยงเนื้อหาเป็นรากฐานของวิธีการสนทนาที่คนใช้สื่อสารต่อกัน” (Jeremy G. Butler , 1994)

ในการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) แบบจิตสำนึก (Consciously)

เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาโดยเฉพาะการโต้แย้ง การโต้ตอบ โดยเมื่อเราได้เห็นเนื้อหาอย่างหนึ่ง เราสามารถโยงไปหาเนื้อหาหนึ่งได้ในลักษณะที่เนื้อหาทั้งสองเนื้อหาเป็นเรื่องเดียวกัน แต่เป็นการโต้ตอบ ได้แย้งกัน นอกจากนี้ การล้อเลียน การเสียดสี ยังเป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างความขบขันที่แตกต่างแตกแขนงออกมาจากเนื้อหาต้นแบบ

2. การเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) แบบจิตไร้สำนึก (Unconsciously)

เป็นการที่เนื้อหาได้ใช้วัตถุดิบในสิ่งเดียวกัน หรือแตกต่างกัน เช่น โครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ลักษณะตัวละครที่มีลักษณะร่วมกัน ฯลฯ โดยที่ผู้ประพันธ์มิได้มีความตั้งใจจะให้เหมือนกัน

นอกจากนี้ ถ้าพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการเชื่อมโยงเนื้อหา สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 มิติ คือ

1. มิติที่ 1 : ความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Relations)

การเชื่อมโยงเนื้อหาในแนวนอนจัดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาดั้งเดิม (Primary Text) ที่มีการเชื่อมโยงเนื้อหาส่วนใหญ่ในส่วนของรูปแบบ คุณลักษณะ และเนื้อหา เช่น การเชื่อมโยงเนื้อหาในลักษณะการล้อเลียนบุคคลิกลักษณะบุคคลที่นำมาเป็นต้นแบบ

2. มิติที่ 2 : ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relations)

การเชื่อมโยงเนื้อหาในแนวตั้งจะอยู่ระหว่างเนื้อหาดั้งเดิม (Primary Text) และตัวบทอื่นๆที่มีรูปแบบแตกต่างกัน เช่น การวิพากวิจารณ์ การลงข่าวในหนังสือพิมพ์ การเผยแพร่ตามรายการต่างๆใน Studio การส่งจดหมายไปยังหน่วยงานหนังสือพิมพ์เพื่อแจ้งข่าวสารต่างๆ การขูบขิบนิทาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากบทสนทนา ฯลฯ

Jeremy G. Butler (1994) ได้กล่าวไว้ว่า “การเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) เป็นส่วนประกอบหลักที่สำคัญในการสร้างความมีชื่อเสียง และการทำให้เป็นที่รู้จักต่อผู้แสดงจากผู้รับสาร

ในแต่ละสื่อจะมีรูปแบบเนื้อหาของสื่อ (Media Text) ที่แตกต่างกันในการนำเสนอ แต่อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่ของการนำเสนอด้วยการเชื่อมโยงเนื้อหาจะกระจุกตัวอยู่ในปัจจัยหลัก 4 ประการ ที่มีความเหลื่อมล้ำ หรือเกิดความสัมพันธ์ต่อกันอยู่เสมอ ดังนี้

1. การสนับสนุน ส่งเสริม (Promotion)

ส่วนใหญ่ในการสนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดความนิยมจากผู้รับสารในผลงานสื่อต่างๆ จะนิยมใช้นักแสดงที่ได้รับความนิยมมาใช้เป็นตัวแทนในการแจ้งข่าวสารต่างๆ ได้แก่การนำความเป็น Superstar มาใช้ดึงดูดความสนใจต่อผู้รับสาร เช่น การนำนักแสดงชาย นักแสดงหญิงมาเล่นเป็นคู่พระคู่นาง หรือ การนำดารามีชื่อเสียงหลายๆคนมาร่วมแสดงด้วยกันในละคร ในละคร หรือภาพยนตร์ การโฆษณาในนิตยสารรายการโทรทัศน์ต่างๆ การโฆษณาทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ การปรากฏตัวของนักแสดงในรูปแบบการถูกเชิญมาให้สัมภาษณ์โดยพิธีกรในรายการ Talk Show หรือ รายการบันเทิงต่างๆ เพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จากวิธีการต่างๆในการPromotion ล้วนเป็นแนวทางในการสร้างความยอมรับจากผู้รับสารแทบทั้งสิ้น

ในทางตรงกันข้าม ในอเมริกาใช้วิธีการนำเสนอดาราให้เป็นตัวแทนของเนื้อหาในสื่อหนึ่ง (Media Text) มักใช้วิธีการเบี่ยงเบนพฤติกรรมนักแสดงให้ขัดแย้งกับพฤติกรรมเฉพาะตัวโดยธรรมชาติของนักแสดง เช่น การทำสนับสนุน ส่งเสริม ในลักษณะที่เป็นการนำนักแสดงที่มีข่าวอื้อฉาวในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับเรื่องชู้สาวมาพลิกบทบาทกลายเป็นการแสดงในบทคนรักเดียวใจเดียว มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีความซื่อสัตย์ ซึ่งจะเกิดผลทำให้การพลิกบทบาทนักแสดงผู้นั้นเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้รับสาร และเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ผู้รับสารสนใจ ติดตามชมการเบี่ยงเบนพฤติกรรมจากชีวิตจริงนั้นๆ

2. การทำให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย (Publicity)

เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาของสื่อหนึ่งๆในการสร้างความเป็นสาธารณะ หรือการทำให้เป็นที่รู้จัก อันมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นสาธารณะกับการส่งเสริมสนับสนุนไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ สิ่งสำคัญต่อการสร้างให้เกิดความเป็นสาธารณะของเนื้อหาในสื่อหนึ่งๆ (Media Text) จะต้องนำเอาจุดเด่น จุดขายที่สามารถทำให้เกิดความน่าสนใจต่อผู้รับสารได้ และสามารถชักจูงให้ผู้รับสารเข้ามามีส่วนร่วมกับเนื้อหา (Text) ที่ต้องการนำเสนอ

8. รายการโทรทัศน์ (Television Program)

บุคลิกภาพในการแสดงที่เล่นในสื่อหนึ่งๆจะมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจยอมรับสื่อนั้นๆจากผู้รับสาร สิ่งสำคัญที่นักแสดงต้องคำนึงถึงคือการสร้างความเข้าใจบทบาทตัวละครตัวนั้นๆอย่างถูกต้อง ชัดเจน เพื่อนำมาถ่ายทอดบุคลิกภาพได้อย่างเหมาะสม เช่น ละครโทรทัศน์ เรื่อง สี่แผ่นดิน แสดงโดยจินตหรา สุขพัฒน์ ได้รับการยอมรับอย่างมากจากผู้ชมในบทบาทการแสดงที่ทำให้ดูเหมือนแม่พลอยเป็นชีวิตคนจริงๆในสังคมไม่ใช่ตัวละครที่ประกอบในละครโทรทัศน์เท่านั้น

4. การวิพากษ์วิจารณ์ (Criticism)

บทบาทการแสดงของนักแสดงในสื่อหนึ่งๆจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการเชื่อมโยงเนื้อหาจากลีลาการแสดงในลักษณะการสร้างภาพที่ปราศจากการบรรยาย (Non-Narrative Image) โดยใช้นักแสดงเป็นตัวแทนในการนำเสนอการเชื่อมโยงความหมายนั้นๆ ในขณะเดียวกัน การเกิดการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทในการแสดงในสื่อหนึ่งๆก็จะนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนาการเชื่อมโยงเนื้อหาให้เกิดคุณภาพต่อการผลิตนั้นๆมากขึ้น

Arthur Asa Berger (1933) ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหาไว้ว่า “แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) ถูกนำมาใช้ในการวิจารณ์วัฒนธรรมโดยสามารถจำกัดความในลักษณะที่ว่าสิ่งที่ปรากฏในเนื้อหาหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับอีกเนื้อหาหนึ่งเสมอในระดับที่แตกต่างกันเนื่องจากสาเหตุที่เป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ในบางกรณีเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันดังที่กล่าวมายังสามารถนำมาใช้ในการวางโครงเรื่อง (Plots) บุคลิกตัวละคร (Characters) เหตุการณ์ (Events) แก่นของเรื่อง (Themes) การสร้างความเป็นพระเอก และนางเอก (Heroes and Heroines)อันเป็นองค์ประกอบร่วมที่จะนำไปสู่การสรุปลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์ในการถ่ายทอดเนื้อหานั้น”

เมื่อมีการกล่าวถึงการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) การเขียนล้อเลียน(Parody) หรือ การลอกเลียนแบบอารมณ์ขัน (Comics Imitation) สามารถเป็นตัวอย่างที่คืออย่างหนึ่งในการอธิบายการเชื่อมโยงเนื้อหาได้ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การเขียนล้อเลียนในงานเฉพาะด้าน (Parody of Specific Works)
2. การเขียนล้อเลียนในรูปแบบที่แตกต่างกันตามความถนัดของผู้ประพันธ์ หรือ ศิลปินผู้สร้างสรรค์งาน (Parody of the distinctive Styles of particular Authors or Creative Artists)
3. การเขียนล้อเลียนตามลักษณะรูปแบบของเนื้อหา (Parody of Genres)

การเขียนล้อเลียนเป็นตัวแทนของการอ้างถึง (Quotation) และการจัดทำ (Manipulation) อย่างมีสติ หรือมีจิตสำนึกในเนื้อหา รูปแบบ หรือลักษณะการสร้างสรรค์ในผลงานของแต่ละคน และการเขียนล้อเลียนจะถูกกล่าวถึง และเป็นที่ยอมรับก็ต่อเมื่อผู้รับสารเกิดความคุ้นเคยว่าการเขียนล้อเลียนที่ถ่ายทอดออกมา นั้นมีความหมายว่าอะไรจะทำให้เกิดความขบขัน และเข้าใจได้ ถึงแม้จะไม่มีความรู้ในเรื่องที่ถูกนำมาเขียนล้อเลียนก็ตาม ในบางครั้งผู้ประพันธ์ และศิลปินในแขนงต่างๆ ได้มีการสร้างสรรค์งานขึ้นมาด้วยเนื้อหาที่ผู้รับสารรู้จักคุ้นเคย ทำให้การเชื่อมโยงเนื้อหา มีความชัดเจน และง่ายต่อการเข้าใจสื่อที่ถ่ายทอดออกมา ทำให้เป็นผลต่อความนิยมในการนำมาดัดแปลงอย่างแพร่หลาย แต่ในบางครั้งการเชื่อมโยงเนื้อหา ก็ไม่เกิดความชัดเจน เนื่องจากผู้ประพันธ์ขาดทักษะในการถ่ายทอดโครงเรื่อง แก่นหรือประเด็นของเรื่อง ลักษณะตัวละครให้คงไว้ซึ่งเนื้อหาเดิมได้ (Arthur Asa Berga, 1933)

โดยปกติ ในการถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราวต่างๆ ผู้ส่งสารทั้งสื่อมวลชน และสื่อละครโทรทัศน์มักถ่ายทอดด้วยการนำเหตุการณ์สำคัญต่างๆ บริบททางสังคม บริบททางวัฒนธรรม หรือการสร้างเหตุการณ์ขึ้นมาให้เกิดความต่อเนื่องกับเนื้อหาในตัวบท (Text) ให้สามารถดำเนินเรื่องไปได้อย่างกลมกลืน เช่น พฤติกรรมของตัวละครก่อให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นมาเชื่อมโยงให้เพิ่มเนื้อหาจากที่ดำเนินอยู่ให้น่าติดตามมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในนวนิยาย และละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ได้มีการนำเหตุการณ์เบื้องหลังประวัติศาสตร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 รวมถึงการนำเอาบริบททางสังคม และวัฒนธรรม เข้ามาสร้างบรรยากาศของยุคสมัยให้สมจริง เช่น วิธีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของคน พระราชพิธีต่างๆ ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ ภาษาที่ใช้ การแต่งกาย นอกจากนี้ยังใช้ตัวละคร คือแม่พลอยมาเป็นตัวละครเอกที่มีความสำคัญโดยทำหน้าที่สานต่อการดำเนินเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย และมีความสัมพันธ์กับตัวละครต่างๆ ทำให้เกิดความต่อเนื่องของเนื้อหา เรื่องราว ซึ่งมีผลต่อการสร้างอารมณ์ความบันเทิงไปพร้อมๆ กับการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้รับสารให้เกิดความสำนึกเชิงประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมตามอุดมการณ์ และเจตนารมณ์ ของผู้ส่งสาร

การเชื่อมโยงเนื้อหาในการดัดแปลงสื่อมวลชนมาเป็นสื่อละครโทรทัศน์เพื่อการแสดง

ในการผลิตละครโทรทัศน์จากการนำนวนิยายมาผลิต บทละครโทรทัศน์ซึ่งถือว่าเป็นแม่บท และจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญอย่างมากต่อทุกขั้นตอนในกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นผู้กำกับการแสดง นักแสดง ฝ่ายฉาก ฝ่ายเครื่องแต่งกาย ฝ่ายเทคนิคต่างๆ ฯลฯ ที่ต้องยึดบทละครโทรทัศน์เป็นบรรทัดฐานเดียวกันในการดำเนินงานผลิต ในขณะเดียวกัน การนำนวนิยายซึ่งเป็นวรรณกรรมเพื่อการอ่านมาดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์ซึ่งเป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดงและ

เป็นส่วนประกอบสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากต่อการผลิตละครโทรทัศน์เพื่อถ่ายทอดสารออกสู่สายตาสาธารณชนในทุกระดับการศึกษา และสามารถรับชมได้อย่างแพร่หลายในเวลาเดียวกัน รวมทั้งการเป็นสื่อที่สามารถเร้าความรู้สึกของผู้รับสารให้เกิดความประทับใจ เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นกระบวนการผลิตซ้ำ (Reproduction) ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกันในลักษณะที่สื่อสองทางให้แก่กัน

สำหรับเรื่องสื่อสองทางให้แก่กันนั้น ดร.เจตนา นาควัชระ ได้กล่าวไว้ด้วยแนวความคิดของวิทยาการทางด้านมนุษยศาสตร์ว่า “ศิลปะแสดงให้เห็นการสร้างสรรคของมนุษย์ที่เป็นผู้สร้างศิลปะโดยการนำเอาประสบการณ์มาถ่มกรองโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ เช่น ความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะตัว ประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม มาสร้างสรรคงานที่มีคุณค่า และสามารถจรรโลงมนุษย์ได้จากการถ่ายทอดผลงานนั้น ดังนั้นศิลปะจึงเป็นประตูเปิดไปสู่ความสามารถของมนุษย์ในการเป็นผู้สร้างสรรคมากกว่าการเป็นผู้ทำลาย ” คำว่า “มนุษยศาสตร์มิได้อยู่เพียงถ่าพั่ง” จากคำกล่าวของดร.เจตนา นาควัชระ สามารถอธิบายได้ว่าศิลปะในทางมนุษยศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือผลงาน หรือ ตัวแทนของมนุษย์ที่แสดงถ่ายทอดออกมาในชั้นทุติยภูมิด้วยรูปแบบผลงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถสองทางให้แก่สื่อแขนงต่างๆ ในลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำให้เกิดการสร้าง ความมั่งคั่งทางปัญญาให้แก่กัน หรือสื่อสองทางให้แก่กัน ซึ่งสามารถใช้ศัพท์วิชาการ เรียกว่า “Mutual Illumination of the Media (เจตนา นาควัชระ ,2532) เช่น การนำนวนิยายมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับธรรมชาติของสื่อละครโทรทัศน์เพื่อการแสดงตามหลักการของนิเทศศาสตร์ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สื่อสองทางให้แก่กัน (Phenomena of Mutual Illumination of the Media) อย่างไรก็ตาม การที่สื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์ สองทางให้แก่กันย่อมเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 ทิศทาง คือ การนำนวนิยายไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการผลิตละครโทรทัศน์ และการเกิดประโยชน์ตอบสนองกลับมาแก่นวนิยายจากการนำไปผลิตซ้ำ (Reproduction) อย่างมีคุณภาพ มีคุณค่า ก็ถือได้ว่ามีผลต่อการช่วยถ่ายทอดสารที่ผู้ประพันธ์นวนิยายต้องการถ่ายทอดให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นแก่ผู้รับสารอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมแก่ผู้รับสาร และสานต่อเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ได้ในระดับหนึ่ง

ถึงแม้ว่าสื่อประเภทละครโทรทัศน์จะช่วยสองทางให้นวนิยายเป็นที่รู้จักแพร่หลายแก่คนในสังคมมากขึ้น แต่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการนำนวนิยายมาผลิตซ้ำโดยการแปรรูปผ่านสื่อละครโทรทัศน์ คือ การดัดแปลง ปรับเปลี่ยนเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสม และเข้ากันได้กับธรรมชาติของสื่อละครโทรทัศน์ที่เป็นรูปแบบการแสดงให้เกิดภาพ (Visual) มากขึ้น Somerset Maugham ได้แสดงทรรศนะไว้ในหนังสือเรื่อง *Novels and Their Authors* ไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้เขียน

บทละครโทรทัศน์ ผู้กำกับการแสดงมีความต้องการดัดแปลงนวนิยายโดยใช้ลักษณะ Probability ซึ่งเป็นกรขยายเนื้อหา และการดำเนินเรื่องเพิ่มจากบทประพันธ์ในแง่การสร้างสรรคมากกว่าการทำลาย ส่งผลให้เกิดการสร้างอรรถรสแก่ผู้รับสารมากขึ้น” (บรรจง บรรเจิดศิลป์, 2538) หรือมีการรื้อ (Deconstruction) และทำการปรับเปลี่ยนเนื้อหา และความหมายเดิมบางส่วนในนวนิยายที่ไม่สามารถนำมาใช้ถ่ายทอดได้ในปัจจุบัน โดยการสร้างเนื้อหา ความหมายใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และเกิดความสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อหาที่มีอยู่ในนวนิยาย ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนวนิยายมาเป็นบทละครโทรทัศน์เพื่อนำมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ไว้ว่า “เมื่อผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ และผู้กำกับการแสดงมีความต้องการที่จะรื้อแล้วสร้างขึ้นใหม่ (Deconstruction) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อที่ว่า ศิลปะย่อมต้องทางให้แกกัน เป็นกระบวนการที่เกิดจากความต้องการจะส่งทอดความบันเทิงใจจากการอ่านไปสู่สาธารณชนในรูปของสื่อการแสดง หรือสื่อละครโทรทัศน์ เพื่อเราให้ผู้ชมเกิดความประทับใจมากขึ้น และสนใจที่จะย้อนกลับไปเสพอรรถรสของเรื่องนั้นๆซ้ำอีกครั้งหนึ่งจากนวนิยายต้นฉบับในฐานะผู้อ่าน ” (จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, 2539)

ในทางตรงกันข้ามถ้าการปรับเปลี่ยน หรือดัดแปลงนวนิยายผ่านสื่อละครโทรทัศน์ด้วยวิธีการจุดเนื้อหาเดิมในสื่อใหม่ หรือการขยายเนื้อหา ทำให้เนื้อหา และความหมายของนวนิยายบิดเบือนไป ส่งผลต่อการลดทอนคุณค่าของศิลปะที่นวนิยายสร้างสรรค์ และนำเสนอไว้ในลักษณะการไม่ช่วยให้สื่อสองทางให้แกกันแล้วยังนำไปสู่การสร้างความยากจน (Impoverishment) ทั้งในด้านศิลปะ และสุนทรียะให้แกกันและกันเสียอีก

เอ็งอรุณ สมิตสุวรรณ กล่าวไว้ในงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์การเขียนบทละครโทรทัศน์ เรื่อง "ปริศนา" (2535) ว่า "ในการทำทุกเรื่อง ผู้เขียนบทมักจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความนึกคิด ความรู้สึก ตลอดจนจินตนาการผ่านทางบทนั้นๆถ่ายทอดผ่านสู่ผู้รับสารที่เป็นมวลชน ในการถ่ายทอดออกไปสู่ผู้รับสารจำนวนมาก ผู้เขียนบทจึงต้องมีการกรองคัดเลือกรายละเอียดที่ดีที่สุดสำหรับออกสู่สายตาผู้รับสารทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย และ ทุกอาชีพ สำหรับเกณฑ์ในการเลือกรายละเอียดนี้ จะเลือกได้อย่างถูกต้องและมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นกับระดับการศึกษา ภูมิหลังทางครอบครัวของผู้เขียนบทแต่ละคน "

ในการดัดแปลงบทประพันธ์มาเป็นบทละครโทรทัศน์เพื่อใช้ในการผลิตและแสดงละครโทรทัศน์มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ และ ความสามารถในการถ่ายทอดบทประพันธ์ให้คงไว้ซึ่งเนื้อหา และความหมายเดิม หรือการใช้ทักษะในการดัดแปลงที่สร้างสรรค์ มีเหตุผล และเกิดความกลมกลืนสอดคล้องกับโครงเรื่อง เนื้อหาเดิมที่นวนิยายนำเสนอไว้

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “อันเนื่องมาจากบทละครเรื่อง สี่แผ่นดิน” เกี่ยวกับการนำนวนิยายมาดัดแปลงจะต้องมีหลักการ หรือบัญญัติ 4 ประการ (จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา, 2539) ดังนี้

1. ต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อเนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏในนวนิยาย และมีวิจาร์ณญาณในการเลือกทิ้ง หรือเลือกใช้นากเหตุการณ์
2. ต้องตระหนักถึงความสอดคล้องกับแก่นร้อยของเรื่องในการดัดแปลงนั้นๆ
3. ต้องคำนึงถึงเวลาของการแสดงที่เหมาะสม
4. ต้องมีความแม่นยำในการประเมินความชอบ ความไม่ชอบ และรสนิยมของผู้ชมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้การดัดแปลงถ่ายทอดนวนิยายให้กลายเป็นบทละครโทรทัศน์มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องคำนึงถึงการจำแนกลำดับความสำคัญ 6 ส่วนให้ชัดเจนตามทฤษฎีการละครของ Aristotle ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของบทละครซึ่งสามารถนำไปใช้ประยุกต์ในการจัดลำดับความสำคัญของบทละครโทรทัศน์ ดังนี้

1. ในส่วนโครงเรื่อง (Plot)

ผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดนวนิยายมาเป็นบทละครโทรทัศน์จะต้องมีคุณสมบัติของการเป็นนักอ่าน หรือ หนอนหนังสือที่กระทำเป็นกิจวัตรสม่ำเสมอซึ่งมีความสำคัญต่อการนำภูมิหลังหรือประสบการณ์ชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม และ ประสบการณ์ที่เกิดจากการทำงานที่สั่งสมไว้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการถ่ายทอดโครงเรื่องให้คงไว้ซึ่งความหมายดังที่แหล่งข้อมูลคือนวนิยายถ่ายทอดเอาไว้ให้มากที่สุด

2. ในการวางตัวละครและการวางนิสัยตัวละคร (Character and characterization)

เป็นผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องที่กำหนดขึ้น ตัวละครที่ดีต้องมีความเข้าใจต่อบทบาทของตนอย่างชัดเจน เพื่อที่จะสามารถแสดงออกมาได้ตรงกับความเป็นจริงของตัวละครนั้นๆ ในการวางตัวละครได้แบ่งตัวละครออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มตัวละครที่มีลักษณะตายตัว (Typed Character)

ส่วนใหญ่ตัวละครที่มีลักษณะตายตัว (Typed Character) หรือ ตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง (Static Character) จะมีลักษณะเฉพาะประจำตัวที่ปราศจากการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ในสภาพเหตุการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมใดๆ และจะมีลักษณะนิยมใช้กันในบทละครโทรทัศน์ อาทิเช่น พระเอก นางเอก ตัวอิจฉา จากคุณลักษณะของตัวละครที่มีลักษณะตายตัวมีผลทำให้ผู้ชมสามารถคาดเดาได้เสมอว่าใครดีใครร้าย เป็นสูตรสำเร็จ

2. กลุ่มตัวละครที่เห็นรอบด้าน (Well-rounded Character) หรือ ตัวละครที่มีการเปลี่ยนแปลง (Changing Character)

ตัวละครกลุ่มนี้จะมีความลึกซึ้ง และเข้าใจยากกว่ามากกว่ากลุ่มแรก และมีลักษณะสมจริงเหมือนพฤติกรรมของคนในสังคม เนื่องจากจะมีการเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมตามโครงเรื่อง เช่น ตอนเริ่มเรื่อง แสดงเป็นคนดี ใจบุญ แต่พอมาช่วงกลางเรื่องหรือท้ายเรื่องมีแสดงออกมาในลักษณะคดโกง เป็นคนชั่ว ซึ่งลักษณะตัวละครกลุ่มนี้จะมีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในละครแนวต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ชวนติดตามมากขึ้น โดยการใช้การผสมผสานตัวละครที่เป็นคนดี และคนไม่ดีไว้ในโครงเรื่อง

3. การวางเรื่อง (Theme)

การวางเรื่องมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความต่อเนื่องของเรื่องราวที่เกิดขึ้นด้วยการเชื่อมโยงเนื้อหาในเรื่องต่างๆ เข้ามาสอดคล้องแทรกไว้ในตัวบท (Text) เช่น การวางเรื่องของ "สี่แผ่นดิน" ใช้การเชื่อมโยงเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึง เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะสังคมไทย วัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ด้วยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างช่วง

สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 โดยสะท้อนออกมาให้เห็นเด่นชัดถึงความเปลี่ยนแปลงโดยการแสดงออกของฉาก และการแต่งกาย ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติ มาใช้เป็นเทคนิคในการวางเรื่องให้น่าสนใจมากขึ้น

4. การใช้ภาษา (Diction)

ในการใช้ภาษาในละครโทรทัศน์ จะมีการผสมผสานระหว่างระดับของภาษาที่แตกต่างกัน เช่นคำราชาศัพท์ ภาษาพูดของชนชั้นขุนนาง ลูกผู้ดีมีตระกูล ภาษาชาวบ้าน ฯลฯ โดยการนำทักษะการเขียนของผู้ประพันธ์มาถ่ายทอดการใช้ภาษานั้นให้ถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะตัวละครให้สามารถเห็นความแตกต่างของการใช้ภาษาซึ่งคัดแปลงมาจากนวนิยายให้กลายเป็นภาษาพูดในบทละครโทรทัศน์ ในการใช้ภาษาจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการแสดงออกทางจังหวะลีลา และน้ำเสียงด้วยเช่นกัน เช่น

เวลาเจ้านายพูดกับบ่าวจะสามารถใช้จังหวะลีลา น้ำเสียงที่น่าเกรงขาม เพื่อให้บ่าวไพร่เกิดความเกรงกลัวในบารมี

เวลาบ่าวพูดกับเจ้านายจะใช้น้ำเสียง อ่อนน้อม ถ่อมตัว อย่างฐานะผู้น้อย

ลักษณะลีลาการพูดของคนไทยในอดีตและปัจจุบันจะมีจังหวะแตกต่างกัน คนไทยในอดีตจะพูดลักษณะช้า พูดลากเสียงยาวในตอนท้าย ซึ่งทำให้มีความแตกต่างอย่างมากในการใช้ภาษาพูด ลีลา น้ำเสียง ดังนั้นการใช้ภาษา (Diction) จะมีความสัมพันธ์กับการใช้ลีลาน้ำเสียงเสมอ ซึ่งมีผลต่อการสร้างบรรยากาศอารมณ์ในการแสดงของแต่ละตัวละครมากขึ้น

5. การเลือกเพลง ดนตรีประกอบละครโทรทัศน์

เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์ จึงต้องตระหนักอย่างยิ่งถึงการเลือกเพลงให้เหมาะสมกับแต่ละตอนแต่ละฉากของท้องเรื่อง เพื่อให้เกิดความกลมกลืนและสร้างบรรยากาศและสามารถทำให้ผู้รับสารสัปดาห์อารมณ์ร่วมไปกับฉากนั้นได้ เช่น ฉากตอนพระเอกกับนางเอกเกิดความรักต่อกันก็จะใช้เพลงสร้างบรรยากาศโรแมนติกให้เหมาะสมกับเหตุการณ์

6. ภาพ (Spectacle)

ในการเขียนบทละครโทรทัศน์มิใช่เพื่อการแสดงมิใช่การอ่านเพียงอย่างเดียว ดังนั้นผู้ทำการดัดแปลงบทประพันธ์มาเป็นบทละครโทรทัศน์จะต้องคำนึงถึงภาพที่จะปรากฏขึ้นมาเวลาเป็นละครโทรทัศน์จริงๆด้วย ทั้งในเรื่องฉาก บรรยากาศ ลักษณะตัวแสดง ความเคลื่อนไหวในภาพที่ปรากฏทำให้แสง มุมกล้อง เทคนิคการถ่ายทำ เช่นการแพนกล้อง ถ้าปัจจัยต่างๆสามารถประกอบกันได้อย่างลงตัวจะส่งผลให้ละครโทรทัศน์มีรสชาติ และทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราว และมีอารมณ์ร่วมไปกับละครโทรทัศน์นั้นๆได้อย่างดี นอกจากนี้ ผู้เขียนบทต้องคำนึงเสมอว่าภาพที่ปรากฏออกมาเมื่อเป็นละครโทรทัศน์จะต้องรักษารรณรสของบทนวนิยายเดิมให้คงไว้เสมอ รวมถึงการคำนึงถึงความเป็นจริง (Realism) ในการนำเสนอผลงานนั้นๆ

ในปัจจุบัน กระบวนการดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาความหมายเดิมของนวนิยายให้แปรรูปมาเป็นบทละครโทรทัศน์มิใช่เพียงเพื่อดัดแปลงให้เหมาะสมเข้ากับการผลิตตามธรรมชาติของสื่อละครโทรทัศน์เท่านั้น แต่ยังมีเหตุผลแอบแฝงอยู่ในการดัดแปลงนั้นๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดัดแปลงเนื้อหาให้ตรงกับค่านิยมเข้ากับยุคสมัย และเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อนำมาซึ่งการเรียกคะแนนนิยม (Rating) และผลกำไรทางธุรกิจ อันเกิดจากความพอใจของผู้รับสาร เช่น การเพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อช่วยเพิ่มบทบาทของตัวละครให้น่าสนใจมากขึ้น การเปลี่ยน Climax หรือ เหตุการณ์ตอนจบของเรื่องเพื่อเอาใจและคล้อยตามกระแส หรือการเรียกร้องของผู้รับสาร เช่น ในนวนิยายระบุว่าพระเอก และนางเอกต้องพบกับความผิดหวัง หรือพลัดพรากจากกัน แต่ในละครโทรทัศน์เปลี่ยนให้กลายเป็นการจบอย่างมีความสุข (Happy Ending) การเลือกนักแสดงที่กำลังได้รับความนิยมมาแสดงเป็นตัวละครหนึ่งๆโดยไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องการแสดงออกซึ่งบุคลิก ลักษณะ พฤติกรรมตามตัวละครที่นวนิยายกำหนดไว้ เพื่อดึงดูด เร้าความสนใจ ในลักษณะการใช้ดารานักแสดงเป็นจุดขายของละครโทรทัศน์นั้นๆให้ได้รับความนิยมโดยง่าย และเกิดการติดตามรับชมอย่างต่อเนื่องจากผู้รับสารที่คลั่งไคล้ (Superstarism) นักแสดงคนนั้น การใช้ภาษาที่สอแตรกศัพท์ที่กำลังได้รับความนิยมจากคนบางกลุ่มในสังคม เช่น วัยรุ่นเพิ่มเติมเข้าไปในบทสนทนา การลดต้นทุนในการผลิตฉากในลักษณะที่ว่าถ้าผลิตให้เกิดความสมจริงตามนวนิยายจะต้องใช้งบประมาณในการลงทุนสูงมากไม่คุ้มต่อผลที่จะได้รับกลับมาจากการผลิตนั้นๆ จึงมีการเบี่ยงเบน หรือ ดัดแปลงบางฉาก บางตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนวนิยายเพื่อลดต้นทุนในการผลิตให้น้อยลง เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ นวนิยายและละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลการศึกษาวิจัยจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยให้เกิดผลงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ และเกิดคุณค่าในการศึกษา ดังงานวิจัยที่นำมาใช้ประกอบการศึกษาดังต่อไปนี้

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง การเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality) จากผลงานวิจัยปี 2537 ของศุภยง พันธุมโกมล (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเนื้อหาของเพลงไทยลูกทุ่งยอดนิยมในช่วงพ.ศ. 2498-2535

ศึกษาการเชื่อมโยงเนื้อหาของเพลงไทยลูกทุ่งยอดนิยมในช่วง พ.ศ. 2498-2535 ที่สามารถแสดงให้เห็นความต่อเนื่องของการเชื่อมโยงทางปฏิสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมหลวง และวัฒนธรรมราษฎร์ เกี่ยวกับการส่งข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ และความทันสมัยจากชาวเมืองส่งไปให้ชาวชนบทโดยผ่านทางเพลงไทยลูกทุ่ง ผลการวิจัยพบว่า การเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพราะเนื้อหาเพลงไทยลูกทุ่งมักจะนำสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัตถุนิยมของคนในเมือง เช่น การดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอันทันสมัย สิ่งของเครื่องใช้ที่บอกระดับชนชั้นของคนในสังคม และ เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งมักมีความคล้ายคลึงกับเพลงลูกกรุง เพลงป๊อปในสมัยปัจจุบันอยู่เสมอ ดังนั้นสิ่งที่ชาวชนบทได้รับจากเพลงลูกทุ่งจึงเกี่ยวกับเรื่องราวที่มาจากชาวเมืองส่งผ่านไปยังชาวชนบทโดยผ่านทางเพลงลูกทุ่ง

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉากซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดปริบททางวัฒนธรรมไทยในละครโทรทัศน์ที่ผลิตจากนวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน จากผลงานวิจัยปี 2537 โดยนิติพัฒน์ วิจิตรภาพ (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความหมายในการจัดฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน

เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจถึงกระบวนการสร้างความหมายในการนำเสนอฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉากละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน ซึ่งได้เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2534 โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความหมายเด่นชัดของการเปลี่ยนยุคสมัยด้วยวิธีการจัดฉาก การใช้อุปกรณ์ประกอบฉากมาทั้งหมด 4 ฉากเพื่อวิเคราะห์ประกอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ผู้จัดละคร ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ และทีมงานผู้ผลิตฉาก โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบวิธีการ ปัญหา อุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดของทฤษฎีการละคร และสัญญาวิทยา ผลการวิจัยพบว่าการจัดฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉากในละครโทรทัศน์เป็นกระบวนการสร้างความหมายด้วยการผสมผสานปัจจัยต่างๆทั้งการแสดงของตัวละคร แสง เสียง มุมกล้อง และเทคนิคทางโทรทัศน์ เพื่อช่วยให้การนำเสนอละครมีความน่าเชื่อถือ และสามารถสื่อความหมายไปยังผู้ชมได้ตรงตามหน้าที่ของฉาก คือ บ่งบอกยุคสมัย เวลา บรรยากาศ การสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดกับผู้ชม และช่วยเสริมบุคลิกของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการดัดแปลงบทประพันธ์มาเป็นบทละครโทรทัศน์ จากผลงานวิจัยปี 2535 โดยเอื้องอรุณ สมิตสุวรรณ (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การเขียนบทละครโทรทัศน์ เรื่อง ปริศนา

เป็นการศึกษาการดัดแปลงนวนิยายไปสู่การเขียนบทละครโทรทัศน์ รวมถึงองค์ประกอบฉาก ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงวิธีการถ่ายทอดความหมายจากสื่อต่างชนิดกัน ผลการวิจัยสรุปว่า ในการทำบททุกเรื่อง ผู้เขียนบทมักจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความนึกคิด ความรู้สึก ตลอดจนจินตนาการผ่านทางบทนั้นๆถ่ายทอดผ่านผู้รับสารที่เป็นมวลชน ในการถ่ายทอดออกไปสู่ผู้รับสารจำนวนมาก ผู้เขียนบทจึงต้องมีการกลั่นกรองคัดเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับออกสู่สายตาผู้รับสารทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย และ ทุกอาชีพ สำหรับเกณฑ์ในการเลือกสิ่งที่ดีเหล่านี้ จะเลือกได้อย่างถูกต้องและมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นกับระดับการศึกษา ภูมิหลังทางครอบครัวของผู้เขียนบทแต่ละคน

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตละครโทรทัศน์ จากผลงานวิจัยปี 2538 โดยจิตรรดา ดิษยพันธ์ (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการผลิตรายการละครโทรทัศน์ของบริษัทกันตนาวิดีโอโปรดักชันจำกัด

เป็นการวิจัยเพื่อศึกษากลยุทธ์ในการผลิตรายการละครโทรทัศน์ของบริษัทกันตนาวิดีโอโปรดักชัน และการวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกลยุทธ์ ผลของการวิจัยสรุปว่า การวางแผนกลยุทธ์ของบริษัทกันตนามีสภาพโอกาสที่เป็นข้อได้เปรียบ คือ

- ภาพพจน์ และความมีชื่อเสียงของบริษัท
- การมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

- บทประพันธ์ คือวัดอุทิศที่มีค่า
- การเป็นผู้นำด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ทางเทคนิคที่ทันสมัย
- ดัชนีทุนในการดำเนินการผลิตไม่สูงมาก

ส่วนภาวะคุกคาม คือสภาพการแข่งขัน และระบบการบริหารงานแบบครอบครัว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงทางเลือกของกลยุทธ์ในแต่ละขั้นตอนของการผลิตละครโทรทัศน์อันประกอบด้วยกลยุทธ์ในการพึ่งตนเอง กลยุทธ์การประนีประนอม กลยุทธ์การหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง กลยุทธ์เน้นการรักษาเสถียรภาพ

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ไทย จากผลงานวิจัยปี 2536 โดยวีระสุภะ (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตละครชุดโทรทัศน์ไทยในปี 2536

เป็นการวิจัยเพื่อเข้าใจลักษณะ ขั้นตอน และปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ จากผลการวิจัยพบว่ากระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ไทย พ.ศ. 2536 เป็นการดำเนินงานที่หวังผลกำไรทางธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ และ สัดส่วนของละครที่สร้างสรรค์สังคมเพื่อเป็นคติสอนใจกับละครที่สนองความต้องการของตลาด และให้ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว ยังไม่เป็นสัดส่วนที่เหมาะสม และผลงานที่ผลิตออกอากาศนั้นยังขาดความสมบูรณ์สืบเนื่องมาจากการพิจารณาของคณะกรรมการตรวจพิจารณารายการโทรทัศน์ ทำให้ละครที่ออกอากาศขาดอรรถรสต่อการรับชมหรือเสียโอกาสในการนำเสนอบางสิ่งบางอย่างที่สังคมควรจะได้รับรู้ไป ทั้งนี้เกิดจากผลทางธุรกิจและนโยบายของผู้บริหารงานส่วนต่างๆ นอกจากนี้การผลิตละครโทรทัศน์ของผู้ผลิตแต่ละสถานียังให้ความสำคัญกับการประเมินผลน้อยไป และขาดระบบ แบบแผนเป็นมาตรฐานในการวัดผลที่น่าเชื่อถือได้ ดังนั้นจึงควรมีการร่วมมือจากหลายๆฝ่าย เพื่อให้เกิดการเลือกสรรค์ และผลิตผลงานที่มีคุณภาพ และคุณค่ามากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่